

EVANGELIZIRATI ODGAJAJUĆI

Pastoralni model i duhovnost odgoja*

Primljeno:
5. 7. 2011.

Stručni
članak

UDK
253-053.6
266-053.6
37.034:253

MARIO DELPIANO

Via Cristoforo Colombo, 2
89044 Locri RC, Italija

Sažetak

Svjestan dramatične situacije na području odgoja u suvremenom društvu, autor razmišlja o poteškoćama i mogućnostima odgoja u vjeri danas. Uz one koji upozoravaju na nihilističke težnje suvremene mladeži, nadovezuje se i poziv talijanskih biskupa na obnovljeno zalaganje na području odgoja, posebice odgoja u vjeri. Poteškoće koje se uočavaju u suvremenom pastoralu mladih ukazuju na potrebu za daljnjim razmišljanjem o odgoju i evangelizaciji. U pluralizmu suvremenih modela odgoja valja strpljivo raditi na stvaranju uvjeta za pripovijedanje i otvaranje mladih prema pitanjima o životu, osobnom rastu, životnom iskustvu i, u konačnici, za susret s Kristom. Slika milosrdnog Samarijanca pomaže nam da bolje shvatimo važnost duhovne perspektive u suvremenom odgoju u vjeri i u pastoralu mladih.

Ključne riječi: *pastoral mladih, odgoj u vjeri, evangelizirati odgajajući, odgajati evangelizirajući, pripovijedanje, osobno iskustvo, strpljivost u odgoju, duhovnost u odgoju*

Onaj tko svakodnevno radi kao odgajatelj, a posebice kao odgajatelj u vjeri među današnjim mladima, već je davno uočio dramatičnu situaciju u kojoj je sve teže komunicirati s novim naraštajima.

0. OKRUŽENJE KAO IZAZOV ODGOJU

Ovdje bismo se željeli osvrnuti na dva ugledna, premda vrlo različita teksta.

Izvršna knjiga Umberta Galimbertia *Uz nemirujući gost*¹ iznosi navidjelo, kao i mnogi drugi promatrači zapadne kulture i suvremenog stanja mladih, prevladajući nihilizam, poput crne rupe koja razara područje sudioništva u međugeneracijskoj komunikaciji, emocionalnu i čuvstvenu nepismenost novih adolescenata i veliku praz-

ninu između svijeta odraslih i novih naraštaja, posebice kad je posrijedi komuniciranje vrednota, onoga životnoga što je odraslima najviše na srcu kao »dug« prema novim naraštajima. To se događa u doba raspadanja i ponovnog sastavljanja ideologija (nismo uvjereni da su mrtve, već samo mijenjaju vanjski oblik u doba nemogućnosti predlaganja Velikih Priča).

Drugi, noviji pokazatelj proizlazi iz same crkvene zajednice. Ovdje mislimo na »*prijeku potrebu odgoja*« koju je tako uobličio Kulturalni projekt talijanske Crkve.

* Naslov izvornika: *Evangelizzare educando. Un modello pastorale, una spiritualità dell'educazione*, u: »Note di pastorale giovanile« 45(2011)6, 4–18.

¹ Usp. U. GALIMBERTI, *L'ospite inquietante. Il nichilismo e i giovani*, Rizzoli, Milano, 2007.

Radije ćemo govoriti o izazovu, ako se gleda na svijet novih naraštaja, dok prihvaćam pojam hitnosti s obzirom na zamračenje velike odgojne zadaće zajednice odraslih, koja je sve više zarobljenica same sebe i idola što ga je načinila vlastitim rukama: proizvodnje i trošenja za pojedince kojima je to zajamčeno, tj. više za odrasle negoli za mlade!

Na drugoj strani, onoj crkvenoj, još se više očituje hitnost u odnosu na crkvene zajednice koje nisu u središte stavile (nakon desetljeća pastoralu mladih Talijanska biskupska konferencija je usredotočena na »odgoj u vjeri«) odgoj kao redoviti put međugeneracijske komunikacije i evangelizacije.

Veliki obrat crkvenih zajednica da nastanu i da se samorazumiju (a to znači i nastojanje da se ustroje i organiziraju) kao »odgojne zajednice« još je uvijek velikim dijelom cilj koji treba postići, ponajprije u svijesti onih koji su pozvani kao animatori u službi zajednica.

S velikim smo povjerenjem prihvatili dokument »Odgajati za dobar život sukladno evanđelju« za sljedeće »desetljeće odgoja«. Taj nas dokument potiče na izravno prihvaćanje odgojne odgovornosti, unutar složne sinergije svih odgojnih čimbenika, kako bismo krenuli prema teritorijalnom odgojnom sporazumu, zamišljajući odgojni grad u kojemu je crkvena zajednica duša odgojne revnosti.

Prema tome, današnja situacija, zajedno sa sve većom sviješću društva, a istodobno i crkvene zajednice, jasno i izravno postavlja svijetu odraslih odgojni izazov, kao izazov ponovnog otkrivanja životne komunikacije među naraštajima.

I oni koji su prvenstveno uključeni u evangelizaciju i odgoj osjećaju se izazvanima i pozvanima u taj proces.

Pitanje koje sebi postavlja svaki pastoralni radnik glasi: »Odgoj, to je u redu. Ali do koje mjere trebam ozbiljno shvatiti

odgoj u evangelizaciji koju započinjem?« Osim toga: »Kakav odgoj, za kojeg čovjeka i za koje društvo? Kakav odgoj, za koju crkvu i za kojeg kršćanina?«

Htjeli bismo ponuditi ovo razmišljanje i sučeliti se s onima koji djeluju u redovitom pastoralu mladih polazeći od svakodnevnih tema i problema.

1. PROBLEM

Polazimo od problema, a ne od teorija. Pastoral mladih razmišlja o problemima i produbljuje one koje susreće u svom svakodnevnom djelovanju. Polazeći od njih i od njihovoga samorazumijevanja, produbljuje, proučava i – ako je potrebno – ponovno promišlja modele, ciljeve i načine djelovanja.

Na kakve probleme u pastoralu mladih nailazi onaj tko je odlučio evangelizirati uključujući se u odgoj te je u odgoju pronašao put za navještaj Gospodina Isusa mladima, kao neočekivano veliko blago i dar za njihov život, kako bi to bio uistinu pun i obilan život?

Ono što prvo zamjećujemo jest činjenica da se, uzmemo li ozbiljno u obzir odgojne procese u procesu evangelizacije (prema tome, ako »evangeliziramo odgajajući«), često govori kako se nikad ne dolazi od izravnog navještaja Isusa, do tematiziranog susreta s njegovom osobom i s prihvaćanjem njegove poruke i njegova životnog stila. U vezi s time spominju se odgode, kašnjenja, mlakost, nebriga na tom odlučujućem koraku odgoja u vjeri i na onom sljedećem (ili istodobnom) koraku sudioništva u zajednici vjere u kojoj valja živjeti nasljeđivanje. Na taj se način ne bi u potpunosti postigao cilj pastoralu mladih sa svima mladima. (To se nekada izricalo formulom koju mnogi danas drže otrcanom i previše implicitnom: integracija vjere i života, tj. stil življenja i prihvaćanja života u kojemu Isus postaje »odlučujući čimbenik« vlasti-

tog viđenja svijeta i vlastitih etičkih izbora, te u promicanju života u punini za sve.)

Često se kaže da »odgojna razmišljanja vode unedogled«, kao da se pomoću njih odlučuje izabrati najduži put za postizanje nekog cilja te se previše okoliša u »prethodnim radnjama« koje na kraju nikad ne dovode do kerigmatskog trenutka, do slavljenja sakramenata, do svjesne odluke da se postane dijelom Crkve, u službi života svijeta kao odgovora na njegov poziv.

Kaže se također da se pastor mladih koji se previše oslanja na odgoj na kraju gubi u labirintima običnoga »društvenog služenja« ili predevangelizacije (koristeći riječi koje podsjećaju na stare modele koje smo smatrali povijesno prevladanima!), da je navezan na horizontalno te se s mukom otvara prema vertikalnomu (razlikujući i razdvajajući dimenzije i procese). Drugim riječima zatim se tvrdi da je potrebno hrabro prijeći od implicitnoga na eksplicitno, ili bolje rečeno od onoga što nije rečeno na ono što jest rečeno, iako bi se točnije valjalo ovako izraziti: od »onoga što je rečeno kretnjama« na »ono što je rečeno riječima«.

S gledišta onoga tko se odlučio za odgoj kao put evangelizacije, čini se da su se sve te brige nametnule zbog užurbanog traženja prečaca, kojih nažalost u odgoju nema. Prečace određuje jedino život, nameće ih pomoću događaja koji velikim dijelom ne ovise o izborima koje su zamislili ljudi, a na njima je i rizik veći. Istina, i u odgoju postoje uznemirujuća i izazovna iskustva koja treba živjeti s mladima upravo stoga da se poljulja mir određenih pretjerano sigurnih i samozadovoljavajućih stavova, ali to je zapravo dio načina primjene metode odgoja koju se odabire.

1.1. *Drugačije razmišljanje*

Primjedba je ozbiljna, a potaknuta je iskrenom zabrinutošću onoga tko je svje-

stan da je za punu i istinsku sreću mladih nužan susret s Gospodinom Isusom kao spasiteljem, koji je prihvaćen kao Onaj tko udjeljuje pristup u puninu života (što se pretvara i u puninu smisla života sučelice besmislu nihilističke kulture) i objavljuje se onomu tko ga prepoznaje i prihvaća u svoj dom.

Naš život i iskustvo potiču nas da, sučelice tim kritikama, zauzmemo »drugo« gledište te stoga stvari vidimo i živimo »drugačije«.

Svjesni smo da je za onoga tko odgaja u vjeri na putevima odgoja najveće zadovoljstvo, ali ponajprije apsolutna zadaća pomagati mladom čovjeku da se potpuno susretne s Isusom, Gospodarem života, u zajednici vjernika koja ga isповijeda kao Gospodina i vjerno ga sljedi.

Stvari međutim nisu tako jednostavne i ne funkcioniraju prema logici koja nudi sve ili ništa, ili pak prema željama, makar to bile nepovredive želje odgajatelja, ili pak prema logici slaganja sljedećih sastavnica.

Ta radost i taj smisao punine darovani su nam danas i kad smo na putu, kad nismo postigli puninu cilja, dok još s mladima s kojima kročimo tim putem ne možemo slaviti puninu susreta s Njim, u zajednici vjernika i učenika.

U našem pastoralnom iskustvu svakako ima problema. Središnji i najvažniji, koji imaju i neke odjeke, jesu osjetljivosti, »različite« pozornosti, jer su posredovane i odjekuju »drugačije« od odgojnog nastojanja i od njegove logike osvjetljene vjerom.

1.2. *Promatranje koje pažljivo prati stanje mladih*

Svakodnevno oslušivanje, odozdo, redovitoga događanja (bez obzira na izuzetne trenutke koji često iskrivljavaju poimanje i uveličavaju ili apsolutiziraju trenutne izričaje i prigodne lingvističko-gestualne

kodifikacije), ustanovljuje dramatičnu situaciju današnjih mladih na europskom Zapadu.

Mladi danas žive u svijetu – tu zapravo mislim na kulturu – koji je sekulariziran, u kojemu nema smisla otajstva i Boga ili se, bolje rečeno, nalaze u pozadini (F. Garelli tu govori o »scenskoj religiji«), kao hipoteza/varijabla o kojoj ne valja razmišljati u sadašnjosti. Oni dolaze iz tako oskudnih oblika religiozne socijalizacije u kojoj danas žive te im se zapravo čini, za njihov sadašnji život, »besmislenim« traženje uporišta u otajstvu života. Jednako im je tako »beznačajno« traženje uporišta u religioznom svijetu njihovoga djetinjstva ili pak u okruženju one religiozne socijalizacije koju su ostavili iza sebe s navršenih 12 odnosno 14 godina.

Može se sa sigurnošću ustvrditi da današnji novi naraštaji nisu evangelizirani, premda su katehizirani. Radosni navještaj Boga života koji poziva i u Isusu Gospodinu je bliz i suputnik na putu, nije dostigao srce njihovoga identiteta i njihovoga životnog sustava vrednota koji se neprekidno izgrađuje i provjerava. Time ne želimo zanijekati da oni u svojim najistinskijim i najosobnijim životnim trenucima traže uporište u religioznim likovima u svojoj obiteljskoj i dječjoj tradiciji, pa i u religioznosti koja se živi u zajednici. To se međutim (više ili manje) događa neovisno ili izvan svake zajedničke, a pogotovo izvan crkvene dimenzije.

Riječ je o adolescentima i mladima koji su dijelom željni života i oduševljavaju se za život (odgoj ih u tome prati), ali još uvijek oklijevaju u potpunom življenju života. Još im je teže prihvatiti istinu dara, njezinu dimenziju besplatnosti, kao i njezinu dimenziju krhkosti.

Među tim adolescentima i mladima ima i onih koji su razočarani i odbacuju život.

Moglo bi se reći da se nikada nisu oduševili za život, da ih je on gorko razočarao ili su prestali biti oduševljeni te se čini da se zbog toga odriču mogućnosti da budu glavni čimbenici u vlastitom životu.

Sekularizirana i površna kultura učinkovitosti, utilitarističkog odgovora, neposrednog zadovoljavanja, potrošačka kultura i kultura »uzmi i baci« u koju su zarobljeni, ne pomaže im u tom daljnjem otvaranju prema životu. Štoviše, takva kultura im podrezuje krila i uništava snove.

Upravo tu su mjesto i prostor za odgoj kako bi se otvorio smisao za život kao nešto što nam je darovano, a ne nešto što nam se duguje. Iz toga proizlaze i izazov i potreba za odgojem.

1.3. *Prijeka potreba za odgojem*

Međutim, i s obzirom na pitanje o životu, ono što je i nadalje nejasno jest pristup razinama razrade pitanja, bilo značenja i vrednota životnih iskustava, bilo još više smisla životnog postojanja.

Izuzmemo li manji dio mladih koji naš hod u crkvenim skupinama zna obuhvatiti, veći dio mladih i adolescenata ne postavlja sebi svjesno i sustavno kao problem smisao svog života, tj. problem projekta, pravca, zadovoljstva i punine smisla prema kojima ih život može povesti.

Postoje trenuci, djelići iskustva koji često nisu programirani i ne mogu se programirati, a iznenada im omogućuju susret s problemom i obzorjem smisla, ali dramatično i vrlo točno. Loše je ako kao odgajatelj ne uočimo takve situacije, ali su to iznimke s obzirom na redovitost svakodnevice! To su tzv. izuzetni trenuci, koji se žive u vremenima koja su »drugачija« od svakodnevnog života.

Svakodnevice mladih odvija se drugačije, barem za većinu mladih, onih koje se može susresti na ulici, trgu ili prihvatiti u

omladinskom centru ili ih se okuplja zahvaljujući njihovim raznim interesima.

Sve se rjeđe nailazi na zahtjev: »Želim vidjeti Isusa, rado bih ga sreo!« Čini se da je to pitanje koje i dalje ostaje zakopano, neizrečeno. Štoviše, često se mladi, kad se o tome pokušava s njima razgovarati, razmišljati ili im se to spomene, naljute ili se usprotive.

Ono što je za evangelizatora istinski susret s puninom života u Isusu, često se može vidjeti jedino u ponekom srcu ili u uskom krugu u zajednici.

Nije u pitanju samo hrabrost da se to predloži, a ni usvajanje najrazvijenijih komunikacijskih tehnika. Riječ je naprotiv o svakodnevnom iskustvu prema kojemu znamo i doživljavamo da nema nikakvog prihvaćanja prijedloga za dubinsko istraživanje smisla iskustva života i za slavljenje proživljenih susreta u znakovima vjere.

Većina mladih odlazi drugamo i kao da nam žele reći: »O tome ćemo te slušati drugom zgodom!«

Odgajatelji u vjeri u takvim se situacijama ne trebaju odreći svoga nastojanja i rada s mladima. Riječ je o tome da se shvati, a osobito da se prihvati, bez nestrpljivosti, otvorenoga srca svojstvenog onomu tko sije s povjerenjem, da je vrijeme za sazrijevanje dugo. U međuvremenu se valja nastojati osposobiti za umijeće radovanja malim znacima novosti koji ukazuju na stanoviti rast.

2. POĆI DALJE OD BINOMA

»ODGAJATI EVANGELIZIRAJUĆI« I »EVANGELIZIRATI ODGAJAJUĆI«

Izričaji »evangelizirati odgajajući« i »odgajati evangelizirajući« bili su vrlo uspješni u određenom razdoblju. Često su se rabili i u odgojnoj tradiciji salezijanskog pastoralala.

Odmah zvuče prikladno te se čini da je riječ o uspjelome lingvističnom poku-

šaju iako se – možda zbog površne i prečeste uporabe – stvara više istoznačnosti negoli težnje za hodom u istom smjeru. Slažemo se s onima koji smatraju da valja prevladati ponavljajuću nepokretnost ili lijenost koja je posljedica općih formula.

Stvorena u prošlosti, ta je formula nekad očitovala svijest, iako potpuno intuitivno, o bliskoj povezanosti između evangelizacije i odgoja, između formalno evangelizacijskih i formalno odgojnih procesa. Govorimo tako, podsjećajući na formalne razlike među procesima, kako bi se prepoznao epistemološki status dviju različitih disciplina, pastoralala i odgoja, ali i formalna razlika između dvije prakse: praksa i teorija prakse zapravo su konstitutivni elementi svakoga od ta dva procesa.

U svakom slučaju, priznavanje važnosti odgoja u evangelizaciji, zajedno s priznavanjem važnosti evangelizacije za promicanje čovjeka olakšalo je stvaranje dvaju lingvističkih izričaja.

Reći »odgajati evangelizirajući« značilo je potvrditi važnost evangelizacije i u odgojnim procesima oslobođenja čovjeka. Reći »evangelizirati odgajajući« značilo je naprotiv isticati osobitu važnost odgojnih procesa u evangelizaciji, tj. u otvaranju za smisao postojanja i za njegovo prihvaćanje.

Oba binoma su se međusobno potvrđivala i tražila vlastiti prostor u procesima evangelizacije i na području pastoralala mladih.

Proučimo ih izbliza.

2.1. Značenje izričaja

»odgajati evangelizirajući«

Ta formula, koja ukazuje na odgoj pomoću glagola u infinitivu i na evangelizaciju pomoću glagolskog pridjeva radnog, izražava svijest da onaj tko evangelizira također odgaja čovjeka i nudi osobit vlastiti doprinos odgoju. Ona osobito naglašava – upravo sa strane onih koji posebnu

pozornost usmjeruju na procese evangelizacije (bilo da je riječ o prvom navještaju, bilo da je riječ o produbljivanju prvog navještaja, katehezi, slavljenju vjere u kretanjama i riječima ili o shvaćanju vjere koja je kodificirana u dokumentima kojima se koriste vjerske zajednice) – da *onaj tko je angažiran u evangelizaciji* nudi svoj dragocjen doprinos odgoju cijele osobe, jer pomaže čovjeku da se potpuno izgrađuje u istini o onome što je čovjeku svojstveno te se uzdigne na razinu savršenog čovjeka Isusa, koji je postao čovjekom Bogu nalik, štoviše Božja ikona i u dijalogu s Njim kao Sin prema Ocu.

Tako raščlanjen binom izriče svijest o evangelizacijskoj zajednici koja, u pastoralnom djelovanju s mladima, preuzima važnu zadaću i u odgojnim procesima koji pridonose punom oslobođenju čovjeka i izgradnji novoga čovjeka.

S te točke gledišta, prvotna je nakana evangelizirati, a ne odgajati, premda uvijek postoji svijest da se, u svakom slučaju, dok se evangelizira ujedno i odgaja.

Ono na što se međutim ne obraća previše pozornosti u ovoj perspektivi često je kritička analiza i provjera *o tome koja odgojna posredovanja i koji odgojni i kulturalni modeli* se stvarno prihvaćaju i ostvaruju u procesima evangelizacije, bez izdaje same evangelizacije, njezinoga statuta, ali i bez prigušivanja odgoja. Prema tome, u tom se procesu zajednički jamči vjernost i Bogu i čovjeku. To se tim više događa budući da se evangelizacija sve više svodi na katehezu, na prvi navještaj i njegovo produbljivanje, na produbljivanje vjere, njezino slavljenje, a manje se smatra praksom Kraljevstva, izgradnjom i služenjem čovjeku, svjedočenjem i priopćavanjem života onomu tko traži i želi život.

Stoga se onomu tko živi odgojni izazov ili prijeku potrebu za odgojem postavlja

pitanje: evangelizacija svakako, ali pomoću kojeg odgojnog modela? Pomoću modela koji je moguće primijeniti sa svima ili pomoću modela koji na kraju isključuje one koji ne pristaju na određeno djelovanje? Je li to model koji se može dalje primjenjivati i onda kad drugi nije osjetljiv za slušanje i prihvaćanje poruke, nego samo žudi za životnim iskustvom? Je li to evangelizacija bez odricanja od ponude života po mjeri traženja života drugoga, ne samo o onome što se želi ponuditi?

Istinski izazov za evangelizaciju novih naraštaja *danās je odgojni izazov, štoviše izazov prijekne potrebe za odgojem*, tj. ona povijesno-kulturalna situacija u kojoj je životni komunikacijski kanal među naraštajima sve više isprekidan i pun smetnji, a jednako tako i reciprocitet aktiviranih komunikacijskih procesa.

Čini nam se da kritično mjesto predstavlja otpor i poteškoće današnjih adolescenata i mladih da mirno prihvate uključivanje u procese evangelizacije te da uvide da im ti procesi komunikacije pomažu da rastu kao muškarci i žene našega vremena. Za današnje mlade, posebice u zapadnoeuropskoj kulturi, formalni procesi evangelizacije su procesi koji su daleko i strani su većinom sekulariziranoj kulturi i osjetljivosti mladih, tim više što su neprikladni modeli religijske socijalizacije i katehetske evangelizacije doveli do zasićenja odnosno do otpornosti prema religioznom pristupu.

Valja li prema tome odgajati evangelizirajući u svakoj situaciji i pod svaku cijenu, *u povoljno i nepovoljno vrijeme*? Postavlja se stoga pitanje: kakav odgoj u procesu evangelizacije?

2.2. *Smisao izričaja* *»evangelizirati odgajajući«*

Stanje mladih i današnja kultura potiču nas na ponovno otkrivanje izvornosti

i dubine značenja druge formule. Ta formula, s izmijenjenim redosljedom binoma, nije tek zrcalna lingvistička igra s obzirom na onu prethodnu, nego izriče drugačiju svijest i izbor – plod razlučivanja i osobitog nastojanja – crkvene zajednice, nekih crkvenih karizmi na području odgoja: pomoću odgoja se evangelizira, odgoj je glavni put evangelizacije, iako se evangelizacija ne svodi samo na odgojne procese.

Čvrsto se opredijelivši za odgoj, prihvaćajući i razrađujući izazov prijeko potrebe za odgojem, kršćanska zajednica postaje »odgojna zajednica« usred novih naraštaja, kako bi u punini ostvarila vlastitu evangelizacijsku zadaću. Štoviše, u suživotu i hodu s mladima, u svijesti o vlastitoj osobnosti i na polju odgoja, odlučuje se za put odgoja kao prvotni put evangelizacije, svjesna da je put odgoja (iako slab i krhak) glavni put za odgoj u vjeri, posebice kad je riječ o novim naraštajima, naročito slabijima i krhkijima.

Ponovno se prisjećajući iskustva i svakodnevne prakse tih godina, osobno smo sve uvjereniji kako je za ozbiljno prihvaćanje binoma »odgajati evangelizirajući« potrebno hrabro izabrati »evangelizirati odgajajući«.

Dok kao zajednica vjernika odgajamo, priopćujemo evanđelje. Odgajajući mladog čovjeka, pomažemo mu da prizna i prihvati svoj život kao veliki misterij koji se odvija u Božjem prisustvu. Život svakoga pojedinca koji je ljubljen, prihvaćen, poštivan, življen i podijeljen s drugima u oduševljenju (oduševljenje za život) čuva i postupno otkriva Boga, darivatelja života, koji u njemu prebiva.

3. ODLUČUJUĆI IZBOR PODRUČJA U DANAŠNJE VRIJEME: ODGOJ U VJERI

Evangelizirati odgajajući ne znači samo i prvenstveno prihvaćati odgojnu dimen-

ziju evangelizacije, nego u perspektivi vjere, kao vjernici, potvrđivati evangelizacijsku dimenziju odgoja.

Odgojna zajednica koja se nadahnjuje vjerom i koja je oduševljena životom ne živi raskol između odgoja i evangelizacije. Ni odgajatelj vjernik ne živi taj unutarnji rascjep te stoga i samoga sebe shvaća kao odgajatelja u vjeri.

3.1. Kritički smješteni u pluralizmu suvremenih modela odgoja

Jasno je da svi suvremeni modeli odgoja ne omogućuju taj dijalog između odgoja i evangelizacije niti uključuju hod odgoja u vjeri.

Stoga, govoreći o odlučujućem izboru u odgoju, ne možemo a da se ne postavimo kritički prema odgojnim modelima koji se pojavljuju u doba odgojnog pluralizma. Ne nude svi odgojni modeli dragocjeno služenje odgoja u procesima evangelizacije. Ta kritička svijest potaknula nas je ovih godina na snalaženje u pluralizmu i na hrabar odabir konkretnog područja. »Kulturalno animiranje«, kao odgojni model za odgoj u vjeri, bilo je sretan izbor sučeljavanja i odvažno traženje unutar današnjeg odgoja. Ono nam je ponudilo model koji smo postupno zajedno razrađivali, kako bismo otkrili što razumijevamo pod odgojem i koji je odgoj sposoban dijalogizirati s evangelizacijom.

Smatrali smo da nas, crpeći na životni način iz salezijanske pedagoške tradicije preventivnog sustava, u dijalogu sa suvremenim odgojnim znanostima i s pastoralom, s antropološkog gledišta i s gledišta njemu pripadajućih kulturalnih koordinata, kao i s gledišta ciljeva koje se želi ostvariti (punina humanoga koju se želi postići u postojećoj kulturi), te s obzirom na metodu, kulturalno animiranje podržava i prati u tom traženju i u tom usmjeravanju u izboru.

Jasno, odabir odgoja isključuje – upravo stoga što smo vjernici – apsolutiziranje bilo kojeg odgojnog modela. Svaki se model naime uvijek smatra relativnim s obzirom na elemente vrednovanja koji ne pripadaju samo jednoj teoriji odgoja, a ne vrednuju se ni samo po jednoj praksi, nego se vode, usmjeruju i nadahnjuju Isusovim evanđeljem koje je praksa Božjega kraljevstva u ostvarivanju.

Posebno odabiremo odgoj – kao proces izgradnje novog čovjeka, obnovljenog čovječanstva i društva – koji se mjeri praksom Kraljevstva, a to znači odgoj koji omogućuje život u punini za sve, počevši od onih koji života nemaju. Prema tome, riječ je o odgoju koji se otvara prema punini humanoga koje samo ono neizrecivo u vjeri uočava i udjeljuje čovjekovoj svjesnosti.

Prepoznajemo se u odgojnoj praksi koja nikad ne postaje apsolutna i ne apsolutizira pojedine postupke, sadržaje i sredstva zato što ostaje otvorena daljnjim mogućnostima. Ta praksa ne promatra čovjeka, odgojni i komunikacijski proces kao zatvoren i kontroliran proces koji se u svemu može provjeravati, nego ga prihvaća kao otvoren proces s nepredvidivim završetkom kojim se ne može manipulirati zato što je povezan s misterijem slobode osoba i s neizrecivim djelovanjem Duha Uskrsloga u životu svakoga, pa i u životu zajednica i ustanova.

3.2. *Utjelovljenje nudi perspektivu i širi obzorja*

Priznavanje odgoja kao puta evangelizacije ne prihvaćamo samo zbog odgojnih razloga. I pastoralno usmjerenje, tj. smještaj u optiku vjerskog promatranja odgojne prakse, otkriva nam njegovu vrijednost i duboko značenje.

Inkarnacija kao mjerilo postaje perspektiva i obzorje te širi pogled sve do uočavanja

otajstvenog načina pomoću kojega se ostvaruje spasenje mladih u današnjoj situaciji. Doista, Kraljevstvo djeluje i među njima.

Sveukupno priopćavanje evanđelja i događaja spasenja odvija se pomoću ljudskog posredovanja: prvo i veliko posredovanje je Isusova čovječnost, njegov život i izvanredni događaj koji obuhvaća njegovo čovještvo i njegovo zajedništvo s Ocem. Odatle proizlazi i središnje mjesto susreta s Njim pomoću svih potrebnih ljudskih i povijesnih posredovanja.

To priopćavanje ostvaruje se pomoću čovječnosti svijui, odgajatelja i odgajanika, posebice pomoću posebnoga ljudskog posredovanja, tj. događaja koji se uspostavlja pomoću odgojnog odnosa: životno priopćivanje koje se ostvaruje među osobama u njihovoj različitoj povijesti i identitetu oko vlastitog života i života svih drugih ljudi.

Prema tome, utjelovljenje spasenjskog događaja u situaciji mladih nastavlja se upravo pomoću odgojnog posredovanja koje se ostvaruje u životu ljudi, u njihovom susretanju i postupnom sudioništvu u životu i sve većim i dubljim razlozima da ga se živi. To nas vodi prema prihvaćanju odgoja i odgojnoga puta kao simbolične dimenzije evangelizacije: odgoja u vjeri.

Gledano iz te perspektive, odgajati »postaje« odgajati u vjeri.

3.3. *Simbolička dimenzija odgoja, ukazivanje na »dalje«*

Onaj tko odgaja kao vjernik kako bi odgajao u vjeri, tj. kako bi odgoj postavio u perspektivu pune humanizacije, s još širim značenjem i smislom, svjestan je simboličke dimenzije koju daje odgoj u vjerskoj dimenziji, tj. njegovo otvaranje prema »dalje«.

Svaki ljudski čin odnosa prema drugome, kako bi ga se susrelo u istini, izvan

svake manipulacije, kad se mjeri po praksi Kraljevstva, tj. prema bezuvjetnom prihvaćanju punom povjerenja drugoga u njegova jednostavna, a istodobno i velika životna pitanja, jest simbolička gesta koja poprima »više smisla« i upućuje prema »dalje« (ono što je simboličko i što upućuje dalje od samoga sebe).

Taj relacijski i komunikacijski čin već predstavlja otvaranje prema otajstvu koje nastanjuje život svakoga, pri čemu se Spasitelj približava posredovanjem drugoga (slika Samarijanaca), odgojne zajednice koja se otkriva kao zajednica Samarijanaca.

U toj optici, svaka riječ koja pomaže da se raste, koja ulijeva hrabrost, koja povećava povjerenje prema samomu sebi, prema drugima, prema životu, sve do gajenja povjerenja u Gospodara ovoga života; svaki čin koji mladog čovjeka čini otvorenijim, solidarnijim, slobodnijim, zainteresiranijim za život, otvorenijim prema vlastitom životu i prema životu drugih, već predstavlja riječ i čin koji naviještaju i potiču svijest o Njegovoj prisutnosti dajući novo značenje životu u vjeri kao perspektivi.

S druge strane, svaki odgojni odgovor koji oslobađa, koji otvara bar jedan putokaz prema drugotnosti, već predstavlja maleni pozitivan »da« u vjeri, utemeljen na povjerenju u život.

Iz perspektive utjelovljenja, u svakom međusobnom odgojnom odnosu, pogotovo ako je riječ o zajedničarskoj i crkvenoj dimenziji, ako ima simboličku dimenziju susreta s Drugim, već postoji novost navještaja, već je u njemu sadržana ona punina života koju mladi čovjek ili adolescent može tek djelomično svjesno i postupno prihvatiti. To već znači živjeti u odgovoru na poziv.

3.4. *Perspektiva duhovnosti*

S toga gledišta, u perspektivi duhovnosti odgoja, nikad ne možemo reći *da*

mladom čovjeku još nismo dopustili susresti Krista i njegov dar spasenja. Kad se život prihvati s rastućim stupnjem odgovornosti, pa makar to bio samo na trenutak vlastiti život, time se već prihvaća i Krist. Jednako tako, ako se život odbacuje samo na trenutak, to je ujedno i odbacivanje Krista u tom odnosu koji je vremenski ograničen, zasigurno ne konačno.

Taj smisao duboke odgoja za vjernika predstavlja veliko blago svijesti i ponovnog motiviranja koje ne donosi razočaranje, ne potiče na odbacivanje ni onda kada drugi, bio to netko mlad ili ne, još dubinski ne prihvaća veličinu i dubinu smisla susreta. Pa ni onda kad drugi ne šapuće, a još manje viče: »Pomozi mi da se susretнем s Isusom, osobom za koju ti kažeš da mi u njezino ime nudiš život!«

Sve je to ono što smo nazvali »svjedočanstvo«, svjedočanstvo odgojnoga rada, djelatna pastoralna ljubav koja se objašnjava kretnjama prije negoli riječima, ljubav koja postaje odgojna revnost, tj. ponudeno životno iskustvo koje postaje poruka: evangelizacija prema perspektivi koja je objašnjena u pobudnici »Evangelii nuntiandi«.

Stoga odgojno relacijsko iskustvo susreta s drugim postaje iskustvo koje govori i naviješta, relacijsko iskustvo koje postaje poruka povezana sa životom, premda će se kasnije trebati protumačiti pomoću drugih riječi i drugog pripovijedanja.

Na ovome mjestu kao sliku odgajatelja rado ističemo sliku dobrog Samarijanca.

3.5. *Slika Samarijanca*

Susret s tim čovjekom koji je za pesimiste napola mrtav, a za optimiste napola živ, ispunjen je tim osobitim simboličko-sakramentalnim značenjem susreta s Gospodinom Isusom, u Samarijančevom milosrdnom

i sućutnom posredovanju. Nesretnik koji je upao među razbojnike postaje čovjek »kojega je poljubila sreća« (blaženik, u logici blaženstava!) zato što je susreo onoga tko nježno i velikodušno skrbi za nj.

U tom nastojanju krije se sva punina i bogatstvo susreta koji spašava, u simboličkoj dimenziji, susreta koji otvara za dar i za skrb za život drugoga, skrb koja nadilazi sva očekivanja. Riječ je o posebnom susretu među osobama u znaku solidarnosti onoga tko ne samo da njeguje rane i omogućuje osobi da se ponovno vrati u stanje kad može nastaviti živjeti (reparacijski čin), nego o susretu koji otvara budući projekt života obilježen stavljanjem drugoga u središte i time što se više ne živi za sebe nego za drugoga (osobno postati dobar Samarijanac). Riječ je doista o punom spasenju koje dolazi do nesretnika posredstvom lica drugoga, bilo kojeg Samarijanca, ali je to lice koje sadrži sliku lica Onoga tko je milosrđe i samilost, Isusa i Isusova Boga (*to nam priopćuje i drevna bizantska ikona Ružičastog kodeksa – južnoga blaga – koji Samarijanca poistovjećuje s Gospodinom Isusom!*). Istina, pripovijedanje ne kaže ništa o odgovoru sretnog nesretnika! U tom smislu ta je pripovijest nepotpuna.

3.6. *Traženje uspostave odnosa bez obzira na oblik pitanja o životu*

To vrijedi za sretan susret Petra i Ivana, koji idu u Hram i pred vratima zvanim Lijepa, susreću hroma čovjeka. On se toliko pomirio s tom činjenicom da ne može ni zamisliti drugi oblik oslobođenog života za sebe koji bi bio drugačiji od pri-

manja milodara. Taj hromi čovjek možda je zaboravio san o punom i obilnom životu ili ga je pokopao zajedno sa svim drugim snovima!

Činjenica da dvojica evangelizatora imaju prazne džepove odnosno da nisu zadovoljni običnim davanjem milostinje nakon što su bili u Isusovoj školi, očituje se kao sretna okolnost za pronalaženje sredstava i životnoga dara koji uvelike nadilaze iščekivanja sretnika kojemu su namijenjena. Oni nude povijest čovjeka koji je razapet i uskrsnuo i koji je ozdravljivao hrome. Ta je priča sama po sebi dovoljna da ojača noge hromome koji se zgrčio i pomirio sa svojim stanjem.

U tom susretu koji pripovijeda jednu povijest i u malome iznosi ono što povijest nudi u velikome, sadržana je sveukupna dimenzija susreta s Onim koji spašava, posredovana pomoću osoboditeljskog odnosa, popraćenog povratom jedne povijesti.

Rado zamišljam toga hromog čovjeka koji ne očekuje katehetsku poduku, koji ni trenutka ne sluša i ne produbljuje smisao i puninu povijesti Isusa Nazarećanina, nego ustaje i glasno u Hramu, na trgovima i ulicama Jeruzalema pripovijeda svoju povijest susreta s onima koji su mu u Isusovo ime omogućili da iskustveno doživi ono čemu se on više uopće nije nadao.

Ta pojedinost omogućuje nam da ponovno istaknemo jedan odgojni vid koji je s metodološkog gledišta osobito važan. Posljednjih smo ga godina spominjali kao nadilaženje logike pripjeva.

Odgoj, a još manje odgoj u vjeri, ne odvija se po jednostavnoj logici pitanja i odgovora, uočavanja kakva posebnog životnog pitanja i prethodnoj pripremi zadovoljavajućeg odgovora. Neki su u vezi s time upotrebljavali uzrečicu o »logici trešanja«: jedno povlači drugo. Pogledajmo stoga na životno traženje mladog čovjeka i

kao na pitanje s »drugog« vida njegove kodifikacije. Doista, traženje radosti, igre, usvajanja kompetencija, vještina, iskustava, uvijek je i »traženje odnosa«.

Glad se ne može utažiti samo pomoću unaprijed pripremljenog i zapakiranog kruščića; ona je uvijek pitanje hoće li i ubuduće stalno postojati neka dobra ruka koja će darovati i s drugima podijeliti kruh ili netko tko će tražitelja pratiti u njegovu tegobnom nastojanju da taj kruh zaradi obavljajući neki posao.

Takvo traženje odnosa, komunikacije života, prihvaćanja i druženja u životu, prisutnosti koja potiče na hod vlastitim nogama, prisutnosti kojoj se je uvijek moguće s povjerenjem obratiti, iz te perspektive predstavlja mogućnost da se u svakom trenutku susreta s mladim čovjekom ostvari jasnoća susreta s prisutnošću i pričom koji nadilaze pojedinu osobu i odgajatelju prisutnost.

U traženju odnosa i stvaranju odgojnog odnosa odgajatelj i mladi čovjek već uspostavljaju odnos s Uskrsnim, apsolutnu prisutnost koja nadilazi svaku prisutnost, prisutnost susreta u svakom susretu među osobama.

3.7. *Strpljivo iščekivanje uvjeta za pripovijedanje*

Ta svijest prati svakog odgajatelja u vjeri i oslobađa ga strepnje da pod svaku cijenu mora izreći koju riječ, održati govor, katehizirati.

Svako odgojno iskustvo često zahtijeva puno vremena, kako bi ga drugi mogao razraditi kao »poruku« koja se potpuno razumije. Drugi, tj. mladi čovjek, često još ne uspijeva na svakodnevni život gledati »očima vjere« (što je uvijek nepredvidiv dar koji se ne može programirati).

Odgajatelj je ipak svjestan da je, iako nije življen u dubini pune svijesti, taj susret

»već« susret koji spašava, u dimenziji potpunog otvaranja koje nadilazi svakodnevni život.

Zadaća odgoja u vjeri bit će ponuditi trenutke pojašnjavanja, radosnog otkrića, produbljivanja životnog iskustva (relacijskog iskustva), što sve mladog čovjeka otvara za svijest o susretu s Gospodinom Isusom, sve do njegova prihvaćanja kao najvećeg razloga vlastite nade.

Za mnoge mlade ti trenuci »svjesnog« pojašnjavanja ipak će još ostati zamračeni, a propustit će i prigode koje se pružaju njihovoj slobodi, dok će mogućnost izravnog susreta s Gospodinom biti odgođena za doba koje ne programira ni taj mladi čovjek, a još manje odgajatelj. Odgajatelj zna da će život kao takav – sa sveukupnim svojim misterijem, svojim iznenađenjima, dinamikama poziva i odgovora, otpora i predanja, što sve izmiče bilo kakvom programiranju – prije ili kasnije providjeti.

U tim trenucima bit će dostatna svijest o prisutnosti koja je uvijek spremna za susret i slušanje.

3.8. *Radost zato što se može ponovno ispriповјediti povijest vlastitog susreta s Gospodinom Isusom*

Posljednjih smo godina ponovno otkrili potpuno osebujan i osoban način upriputnjivanja navještaja Isusa u životu mladih. Bilo je to ponovno usvajanje pripovijedanja, unutar novog poimanja odgoja kao razmjene i ponovnog pripovijedanja povijesti života.

Koji odgajatelj u vjeri se ne raduje što može revno pripovijedati povijest susreta s Gospodinom Isusom koji je potpuno preoblikovao njegov život, otvorio ga za nezamislive mogućnosti i neočekivanu slobodu odnosa i susreta?

Najveća poteškoća koju svakodnevno uočavamo kod mnogih odgajatelja u vjeri

jest nemogućnost da dođu do trenutka pripovijedanja, koji se često želi i programira, ali ga se postavlja u uvjete po kojima pripovijedanje ne postaje »flatus vocis«, povik na krovovima: »Onaj tko čuje, neka poslušaj, a tko ne sluša, tim gore po njega!«

Odgajatelj traži značajno priopćavanje koje se prihvaća u obostranoj gostoljubivosti.

To je sve tegobnije, posebice s adolescentima a i s mladima svijui društvenih i kulturalnih stanja i slojeva, iako ne odbijaju pričati o samima sebi.

Pripovijedanje evanđelja koje će postati radosna vijest za život mladog čovjeka moguće je samo onda kad se osigura nekoliko odgojnih i komunikacijskih uvjeta. Često takvi uvjeti ne postoje i ne mogu se odmah ostvariti, nego ih valja pomno graditi.

Riječ je o sljedećim stvarnostima: obostrana ponuda gostoljubivosti u vlastitom životu, značenje povijesti za traženje smisla života, stvaranje uvjeta za zajedničko prihvaćanje i uporabu govora, prihvatljivost Isusove povijesti kao povijesti koja se može povezati s vlastitom poviješću.

Odgajatelj svakodnevno doživljava poteškoće pri osiguravanju tih uvjeta, bez kojih ne može biti navještaja sa značajnim riječima.

3.9. Nastojanje da se odgoji za traženje života kako bi se očitovao otajstvo

Onaj tko odgaja pozoran je na procese i iskustva pomoću kojih život drugoga dobiva (ili nijeće) određeni oblik.

Stoga ih valja razraditi pomoću govora, kako bi u potpunosti mogli izraziti moguće promjene i širenje subjektivnog svijeta.

Iskustva koja valja predložiti i ponuditi, zajednički oblikovati i razraditi uvijek su povezana sa životnim pitanjima. Odgoj za pitanje povezano sa životom osobit je oblik služenja koji odgoj i danas može i

mora ponuditi evangelizaciji tijekom odgoja u vjeri.

Svaki mladi čovjek nosi u sebi, više ili manje svjesno, pitanja o životu, koja nisu samo intelektualna pitanja, nego životne potrebe i traženja istinskog života, života u punini i obilju, upravo stoga što je riječ o traženju odnosa. Nasuprot tome, danas se cijeli sustav tržišta i potreba gradi na dijametralno suprotnoj, »đavoljskoj« logici. Stoga se razbija jedinstvo subjekta. Pojedincu se kao apsolutna vrijednost predstavljaju zarada i nagomilavanje materijalnih dobara. Manipulira se pitanjima o životu predstavljanjem lažnih potreba i njihovom objektivizacijom u stvarima koje su namijenjene kupovini odnosno trošenju.

Čini se da su prvenstvene zadaće odgoja mladih za život sljedeće:

- Odgajatelj u vjeri treba dubinski prihvaćati pitanja kako bi provjerio jesu li autentična. Nije dostatno površno ih kodificirati.
- Valja koračati uz mladog čovjeka kako bi ga se podržalo i osposobilo za razradu odgovarajućeg odgovora na pitanje o životu.
- Treba otvarati pitanja za šira obzorja, dalje od svijesti kojom raspolaže mladi čovjek u sadašnjosti, prema dubini koja je uvijek otvaranje prema »drugome« i prema »dalje«.
- Treba pratiti proces razrade pitanja pomoću praćenja razine »značenja« (važnost znanosti/tehnologije/kulture), »smisla« (bit istinski ponovno otkrivenih vrednota u mudrosti kultura), prema »više smisla« koje pitanje potiče, ali ga ne uspijeva zadovoljiti. Čovjek koji zadržava je plod tegobnoga puta odgoja u vjeri!

Pozornost za takva pitanja služi i kao »javno ukazivanje« na stanovitu žurbu i

nesigurnost pastoralnih radnika. Popratna tjeskoba i prekidanje pitanja o životu, umjesto mogućem otvaranju vodi prema zatvaranju u odnosu na misterij koji dolazi ususret čovjeku u njegovu svakodnevnom životu.

3.10. *Evangelizacija u službi specifičnih procesa evangelizacije*

Izbor vrste odgoja u odgoju u vjeri pomaže nam i da premislimo odgojne procese koji prate (i prožimaju) specifične postupke pastoralnog djelovanja. Već smo spomenuli narativni model kateheze, ali može se govoriti i o odgoju za molitvu, zatim o simboličkoj i slavljeničkoj dimenziji, o ponudi sakramenata u kršćanskom životu ili o obnovljenom značenju etike i duhovnosti u svakodnevnom životu.

Odgojni izbor poziva nas na pozorniju primjenu – i kod tzv. formalnih evangelizacijskih i pastoralnih postupaka – antropoloških i odgojnih modela, procesa inkulturacije, govora te relacijskih i komunikacijskih modela.

Riječ je o inkulturaciji vjere u današnjoj kulturi mladih i u današnjem kulturalnom obzoru.

3.11. *Uvijek »po logici sjemena«*

Ovaj je izraz postao neka vrsta uzrečice među pastoralnim radnicima. Međutim, to je ujedno i nešto o čemu se s ponosom govori.

Odgajati uvijek znači pratiti divan i tajanstven životni proces koji se isprepliće s poviješću života. To znači radovati se kad

se iznenada uoči kako se povijest ljudi, mladih i odgajatelja našega doba, isprepliće s Božjom poviješću, s poviješću Isusa iz Nazareta. To isto tako znači biti svjestan da nikad nismo gospodari životnih procesa, nego jednostavno sluge i, ujedno, da se možemo radovati uočavajući čudo života koje klija, cvjeta, razrasta se u punini, posebice u trenucima u kojima se čini da sve upućuje na smrt i prijetnju.

Odgajatelj u vjeri poput poljoprivrednika doživljava strepnju i napor krčenja i sisanja, strpljivo iščekuje za vrijeme duge zime, koja zahvaća i brojna mladenačka proljeća, raduje se kad vidi kako klija prva biljka, često neočekivano i u vrijeme koje jedino Bog zna, divi se bujanju u proljeće kad mladi čovjek oduševljeno i zanosno živi svoj život, pati zbog obrezivanja stabljike i kad treba izabrati između raznih cvjetova, dok se pita koje ostaviti a koje ukloniti, raduje se žetvi i skupljanju onoga što su drugi posijali, orali, obrađivali i njegovali.

Sve se to odvija u trajnoj svijesti da je On, Život, životna moć, Duh Sveti, taj koji potajno ulijeva život svakome, koji se ne ljuti što toliko vremena ostaje šutljivi gost, sjeme skriveno ispod snijega. On je kao sakrament kruha jamac Prisutnosti koja pomaže svijetu da procvjeta i pretvori se u rascvjetali vrt.

Uostalom, zbog čega odgajatelj evangelizira ako ne zato da pomogne živjeti kako bi po mogućnosti svaki mladi čovjek doživio iskustvo punog i obilnog života, koji mu se, premda u dijelovima, dariva u svakom susretu?